

Dobra zmiana w polityce senioralnej

Szanowni Państwo,

wydłużanie się przeciętnego trwania życia oraz rosnący, ale wciąż niski poziom dzietności prowadzą do zmian w strukturze demograficznej ludności. Pod koniec 2016 roku odsetek osób w wieku 65+ w ogólnej liczbie populacji wyniósł 24%. Wyniki prognozy ludności na lata 2014–2050 wskazują na pogłębianie się procesu starzenia społeczeństwa. Populacja osób w wieku 60+ w końcu horyzontu prognozy wzrośnie do 2050 roku do 13,7 miliona. To zaś oznacza, że będzie stanowiła ponad 40% ogółu ludności.

Wymaga to wdrożenia nowych i udoskonalenia już istniejących mechanizmów polityki senioralnej. Kierunek działań rządu wyznacza dokument Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność. Co ważne, dokument ten nie tylko określa konkretne obszary działań, ale wskazuje też podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za ich realizację.

Z myślą o seniorach w ciągu niemal 2,5 roku rząd Prawa i Sprawiedliwości podjął szereg działań, mających na celu poprawę warunków ich życia. Wystarczy choćby wspomnieć o przywróceniu wieku emerytalnego, podniesieniu minimalnych świadczeń, największej od 5 lat waloryzacja rent i emerytur, aktywizacji społecznej osób starszych czy też o zwiększeniu dostępności do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w ramach programu. Na uwagę zasługuje również rozwój sieci środowiskowych domów samopomocy, pomoc w zakresie dożywiania, rozszerzenie katalogu uprawnień opozycji antykomunistycznej czy wsparcie weteranów i kombatantów wojennych.

Przywołane powyżej osiągnięcia stanowią tylko część podejmowanych przez rząd PiS i kierowany przeze mnie resort działań. Na kolejnych stronach raportu Dobra zmiana w polityce senioralnej zostaną zaprezentowane najważniejsze z nich.

Z badań opinii społecznej i napływających do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej opinii osób starszych wynika, że seniorzy – jeśli tylko mogą – są i chcą być aktywni. Dostrzegając te potrzeby, zależy nam na stworzeniu osobom starszym warunków do aktywnego, ciekawego i satysfakcjonującego życia po zakończeniu aktywności zawodowej.

Z przyjemnością oddaję w Państwa ręce niniejszą publikację. Mam nadzieję, że stanie się ona przewodnikiem po dostępnych formach wsparcia dla osób starszych.

Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Spółeczeństwo polskie staje przed wyzwaniem wynikającym ze zmian w strukturze demograficznej ludności. W praktyce oznacza to wydłużanie się przeciętnego dalszego trwania życia oraz rosnący, ale wciąż niski poziom dzietności. Nic więc dziwnego, że **polityka społeczna wobec osób starszych została uznana przez rząd za jeden z priorytetów**.

W końcu 2016 roku liczba ludności Polski wynosiła 38,4 mln osób. 9 mln spośród nich stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (prawie 24%). Wyniki Prognozy ludności na lata 2014–2050 wskazują na pogłębianie się procesu starzenia społeczeństwa. Populacja osób w wieku 60+ wzrośnie do roku 2050 do 13,7 miliona i będzie stanowiła ponad 40% ogółu ludności.

Rosnąca liczba ludności w wieku powyżej 60 roku życia wymusza na polityce publicznej Polski rozwój polityki społecznej skierowanej do tej grupy osób w celu stworzenia warunków do zaspakajania jej potrzeb oraz kształtowania prawidłowych relacji między starszym a młodszym pokoleniem.

W ramach polityki społecznej wobec osób starszych rząd podejmuje działania związane z sytuacją materialną i mieszkaniową seniorów, zapewnieniem im dostępu do opieki zdrowotnej, jak również z aktywnością zawodową, społeczną, edukacyjną, kulturalną czy sportową osób starszych.

Przywrócenie wieku emerytalnego, podniesienie minimalnych świadczeń, największa od 5 lat waloryzacja rent i emerytur, aktywizacja społeczna osób starszych, zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, rozszerzenie katalogu uprawnień opozycji antykomunistycznej czy wsparcie weteranów i kombatantów wojennych – to tylko część działań podejmowanych przez rząd z myślą o seniorach. Poniżej prezentujemy najważniejsze z tych działań.

Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność

Dokumentem, który wyznacza kluczowe kierunki działań rządu, jest Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność. Dokument stanowi historyczne opracowanie. Wszystkie obowiązujące do tej pory programy miały charakter ramowy i zawierały jedynie rekomendacje. W związku z tym nie przewidywały szczegółowych rozwiązań w zakresie polityki senioralnej. Polityka społeczna wobec osób starszych 2030 jako pierwszy dokument wyznacza konkretne obszary działań, a – co najważniejsze – wskazuje podmioty bezpośrednio odpowiedzialne za ich realizację.

W Polityce społecznej wobec osób starszych 2030 po raz pierwszy zostały uwzględnione potrzeby niesamodzielnych osób starszych. Pozwoli to na wprowadzenie rozwiązań

zmniejszających skalę zależności niesamodzielnych osób starszych od innych, a także szeregu ułatwień w dostępie do usług wzmacniających samodzielność.

– Trzeba zmienić postrzeganie starości i stosunek do osób starszych, żeby te osoby nie czuły się wykluczone, żeby przywrócić im należyty szacunek, tak jak to kiedyś w Polsce bywało, a niestety dzisiaj najlepiej jest być młodym, pięknym i do tego jeszcze bogatym, a wszystko, co potem, rodzi określone problemy – mówi minister Elżbieta Rafalska.

Stworzenie kompleksowego programu w zakresie polityki senioralnej ma na celu usystematyzowanie i usprawnienie działań instytucji publicznych na rzecz osób starszych w Polsce. Rozwiązania te przyczynią się także do znacznej poprawy jakości życia osób starszych przy zachowaniu szeroko rozumianego bezpieczeństwa oraz jak najdłuższej samodzielności seniorów.

Przywrócenie wieku emerytalnego

Od 1 października 2017 roku został przywrócony wiek emerytalny 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Tym samym prawo do emerytury uzyskało ponad 400 tys. osób.

To z jednej strony spełnienie obietnicy złożonej wyborcom, a z drugiej – wyjście naprzeciw oczekiwaniom polskiego społeczeństwa, które w znacznej większości nie zgadzało się na podniesienie wieku emerytalnego wprowadzonego przez poprzednią ekipę rządzącą.

– Wywiązaliśmy się ze słowa zobowiązującego nas do przywrócenia wieku emerytalnego. Ta była umowa społeczna, która została wypełniona – podkreśla minister Elżbieta Rafalska.

Przywrócenie wieku emerytalnego ma na celu przede wszystkim umożliwienie każdemu ubezpieczonemu podjęcie samodzielnej decyzji o momencie zakończenia aktywności zawodowej. Ustawa określa minimalny wiek, w którym można skorzystać z prawa do emerytury.

– Minimalny, elastyczny wiek emerytalny, nie zmusza do zakończenia aktywności zawodowej, jak niektórzy próbują powiedzieć, że wypychamy kobiety z rynku pracy i każemy im iść na emeryturę. Otóż nie, my im mówimy, że my same – mówię tu akurat o kobietach – możemy podjąć decyzję, mając minimalny określony wiek, kiedy zakończymy naszą aktywność zawodową. I podejmujemy indywidualną, racjonalną decyzję o momencie, w którym możemy skorzystać z nabytego prawa do emerytury – mówi szefowa resortu rodziny, pracy i polityki społecznej.

Efektom opóźnienia przejścia na emeryturę o rok jest o ok. 8% wyższe świadczenie. Jest to jeden z największych przyrostów na świecie.

Wnioski o emeryturę w przywróconym wieku emerytalnym ZUS zaczął przyjmować już od początku września 2017 roku.

W okresie od 1 września do 29 grudnia 2017 roku zostało złożonych ponad 420 tys. wniosków o emeryturę. Trzeba jednak pamiętać, że liczba złożonych wniosków nie jest tożsama z przyrostem liczby emerytur. Po pierwsze, w tym okresie wnioski o emeryturę złożyły również osoby, które i tak przeszłyby na emeryturę, gdyż osiągnęły wówczas podwyższony wiek emerytalny. Po drugie, nie wszystkie wnioski wynikające z powyższej ustawy, są wnioskami pierwszorazowymi, dotyczącymi przyznania świadczenia.

Co ważne, na skorzystanie z prawa do emerytury w przywróconym wieku emerytalnym decydują się głównie osoby, które dotąd były nieaktywne zawodowo.

Wśród 290,2 tys. osób, które skorzystały z prawa do emerytury w przywróconym wieku 125,5 tys., pobierało już wcześniej wypłacane świadczenie (emeryturę, emeryturę pomostową, świadczenie nauczycielskie kompensacyjne, rentę z tytułu niezdolności do pracy, zasiłek lub świadczenie przedemerytalne), **80 tys. osób pozostawało poza rynkiem pracy (ok. 40% wśród świadczeń przyznanych po raz pierwszy)**, a tylko 84,8 tys. osób podlegało ubezpieczeniom społecznym i nie miało żadnych świadczeń (43% wśród świadczeń przyznanych po raz pierwszy).

– Wpływ przywrócenia wieku emerytalnego na rynek pracy nie był tak silny, jak było to przedstawiane w czarnych scenariuszach przez przeciwników reformy – zauważa minister Elżbieta Rafalska.

Przeciętny wiek osób, którym przyznano po raz pierwszy i wypłacono w okresie od października do grudnia 2017 roku emeryturę w przywróconym wieku, **wyniósł 62,3 roku – w przypadku mężczyzn było to 65,5 roku, w przypadku kobiet – 60,6 roku.**

Przeciętna wysokość emerytury przyznanej po raz pierwszy i wypłaconej w przywróconym wieku w okresie od października do grudnia 2017 r. wyniosła 2 038,07 zł (dla kobiet – 1 667,94 zł, a dla mężczyzn – 2 744,84 zł).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma zabezpieczone środki na wypłaty wszystkich świadczeń. Dotyczy to przyznanych już emerytur, świadczeń dla osób, które złożyły już wniosek o emeryturę, jak również świadczeń dla osób, które wniosek o emeryturę zdecydują się złożyć w przyszłości.

– *Sytuacja finansowa Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest najlepsza od lat. Jest to efektem bardzo dobrej sytuacji na rynku pracy, wzrostu przeciętnego wynagrodzenia, co przekłada się na poziom wpływów do FUS ze składek na ubezpieczenie społeczne – mówi szefowa resortu rodziny, pracy i polityki społecznej.*

– *Stopień pokrycia wydatków wpływami ze składek i ich pochodnych osiągnął w trzech kwartałach 2017 r. poziom 78,5%, przy czym w samym III kwartale – 77,5%. Od początku 2017 r. obserwujemy bardzo wysokie wartości tego wskaźnika, nienotowane od 2001 roku – dodaje minister Elżbieta Rafalska.*

Wzrost rent i emerytur

Z myślą o poprawie warunków życia najuboższych seniorów **od 1 marca 2017 roku minimalna emerytura, renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oraz renta rodzinna wzrosły z 882,56 do 1 tys. zł.** W ten sposób świadczenia te osiągnęły poziom 50% minimalnego wynagrodzenia, obowiązującego w ubiegłym roku. Warto podkreślić, że wzrosła również wysokość renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy (z 676,75 zł do 750 zł) oraz renty socjalnej (z 741,35 do 840 zł).

Od 1 października 2017 roku prawo do minimalnej emerytury zyskały kobiety, mające co najmniej 20 lat stażu pracy i mężczyźni mogący się wykazać 25-letnim stażem pracy. Trzeba bowiem pamiętać, że warunkiem nabycia prawa do emerytury według nowych zasad jest ukończenie powszechnego wieku emerytalnego oraz zapisanie na koncie w ZUS jakiegokolwiek okresu ubezpieczenia emerytalnego.

Przed zmianą uprawniający do minimalnej emerytury staż pracy wynosił 22 lata (dla kobiet) i 25 lat (dla mężczyzn).

Do nowej wysokości gwarantowanej zostało podniesionych 521,2 tys. świadczeń wypłacanych z ZUS oraz 203,4 tys. świadczeń rolniczych wypłacanych z KRSUS, a także wszystkie renty socjalne (280 tys.).

Co ważne, do kwot gwarantowanych świadczeń zostało podniesionych 105 tys. emerytur z urzędu.

W przypadku emerytury z urzędu przyznanej w zamian za rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy miesięczny wzrost świadczenia wyniesie 107,44 zł miesięcznie (w skali roku

1289,28 zł), a w przypadku zmiany z renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy 63,25 zł miesięcznie (w skali roku 759 złotych).

Warto podkreślić, że wraz z 1 marca 2018 roku wzrosły wszystkie świadczenia emerytalne i rentowe w oparciu o wskaźnik waloryzacji, który w 2018 roku wyniósł 102,98%. **Tak wysokiej waloryzacji nie było od pięciu lat.**

Ustalenie wskaźnika waloryzacji emerytur i rent na poziomie 102,98% oznacza, że najniższa emerytura wzrośnie o 29,80 zł – z 1000 zł do 1029,80 zł, a przeciętna emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – o ok. 67,28 zł (z 2257,64 do 2324,92 zł). Przeciętna renta z tytułu niezdolności do pracy z FUS wzrośnie o ok. 47,84 zł (z 1605,22 do 1653,06 zł), a przeciętna renta rodzinna z FUS – o ok. 57,05 zł (z 1914,46 do 1971,51 zł).

– Środki na wyższe świadczenia są zabezpieczone w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, bo wszyscy odprowadzamy składki. Jeśli są wyższe wynagrodzenia i więcej nas pracuje, to wpływy FUS są również większe – mówi minister Elżbieta Rafalska.

Domy i kluby „Senior+”

Do jednych z najważniejszych działań, realizowanych w ramach polityki senioralnej w ciągu ostatnich dwóch lat, należy zaliczyć skierowany do jednostek samorządu terytorialnego Program Wieloletni „Senior+” na lata 2015–2020. Jego celem jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów poprzez rozbudowę sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”.

W ramach programu „Senior+” uprawnione podmioty w trybie otwartego konkursu ofert mogą otrzymać dofinansowanie na:

- utworzenie lub wyposażenie placówki w wysokości 300 tys. zł w przypadku Dziennego Domu „Senior+” oraz 150 tys. zł w przypadku Klubu „Senior+”,
- zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek w wysokości do 300 zł miesięcznie na utrzymanie jednego miejsca w Dziennym Domu „Senior+” oraz 200 zł w Klubie „Senior+”.

Od 2017 roku program „Senior+” jest realizowany w rozszerzonej formule. Najważniejsze zmiany polegały m.in. na wprowadzeniu możliwości tworzenia Klubów „Senior+”, które są uproszczoną formą placówek „Senior+”. Kluby „Senior+” cechują się mniejszymi wymogami w zakresie standardu lokalowego, osobowego i organizacyjnego. Tym samym są doskonałą ofertą

dla mniejszych gmin, które dysponują ograniczonymi środkami finansowymi i lokalowymi.

W ramach edycji 2018 programu „Senior+” na realizację została przeznaczona rekordowa kwota – 80 mln złotych. Dzięki tegorocznej edycji programu „Senior+”:

- powstanie 214 placówek dofinansowanych na łączną kwotę ponad 35 mln 498 tys. zł (76 dziennych domów na kwotę przeszło 18 mln 620 tys. zł oraz 138 klubów na kwotę ponad 16 mln 877,8 tys. zł),
- dofinansowanie otrzymają 224 już istniejące placówki, zapewniające 5756 miejsc, na łączną kwotę ponad 14 mln 870 tys. zł (154 dzienne domy na kwotę przeszło 12 mln 713 tys. zł oraz 70 klubów na kwotę ponad 2 mln 156,9 tys. zł).

W efekcie placówki powstałe w ramach tegorocznej edycji programu zapewnią osobom starszym 5387 nowych miejsc pobytu.

Na tym jednak nie koniec. 1 marca br. został ogłoszony dodatkowy nabór wniosków w ramach programu. Jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymać wsparcie finansowe na tworzenie nowych (moduł 1) oraz zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek „Senior+” (moduł 2). Co ważne, wsparcie na zapewnienie funkcjonowania już istniejących dotyczy wyłącznie placówek utworzonych w latach 2015-2017 w ramach programu „Senior+”.

– Powstające w ramach programu domy i kluby „Senior+” to dla wielu seniorów niezliczone możliwości. Placówki stwarzają okazję do nawiązywania przyjaźni, integracji społecznej, rozwijania zainteresowań i pasji czy uczestnictwa w kulturze. Te i inne formy aktywności wypełniają czas osobom starszym, czyniąc ich życie ciekawym i atrakcyjnym – mówi minister Elżbieta Rafalska.

Aktywizacja wspólnie z organizacjami pozarządowymi

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje także **Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (program ASOS)**. Celem tego programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych oraz zagospodarowanie ich potencjału poprzez umożliwienie im aktywności społecznej.

Program zakłada działania jednocześnie w czterech obszarach obejmujących aktywność społeczną seniorów. Chodzi tu o: edukację osób starszych aktywność społeczną promującą integrację wewnątrz- i międzypokoleniową, partycypację społeczną osób starszych oraz usługi społeczne dla osób starszych. Działania w tym zakresie realizują organizacje pozarządowe

i inne podmioty uprawnione działające na rzecz osób starszych. Podmioty III sektora mogą ubiegać się o dofinansowanie od 20 do 200 tysięcy złotych. Łączna pula dotacji, którą organizacje pozarządowe mogą otrzymać na realizację projektów społecznych aktywizujących seniorów w ramach programu ASOS, to aż 40 mln zł.

– Aktywizacja osób starszych obejmuje działania edukacyjne, integrację wewnątrz- i międzypokoleniową, zwiększenie udziału seniorów w życiu społecznym oraz usługi społeczne. Dzięki temu seniorzy są objęci kompleksowym wsparciem – zauważa minister Elżbieta Rafalska

W ramach programu ASOS w 2017 roku **dofinansowaniem zostało objętych 370 projektów organizacji pozarządowych**. Do III sektora na realizację działań na rzecz seniorów trafiło 38 mln zł, a w zrealizowanych przez organizacje pozarządowe projektach w ramach programu ASOS wzięło udział ok. 179 tys. osób starszych (w tym ok. 11 tys. osób niepełnosprawnych).

W tegorocznej edycji programu ASOS na jego realizację zostanie przeznaczonych 40 mln zł.

W ramach edycji 2018 złożono w sumie 1330 ofert. O dofinansowanie można było ubiegać się w ramach 4 priorytetów: edukacja osób starszych (I), aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową (II), partycypacja społeczna osób starszych (III) oraz usługi społeczne dla osób starszych (IV). Dofinansowanie otrzymało 311 ofert: 83 w priorytecie I, 96 w priorytecie II, 63 w priorytecie III oraz 69 w priorytecie IV. Ostatecznie dofinansowanie otrzymało 311 ofert.

„Opieka 75+”

Odpowiedzią na wyzwania, jakie stawiają przed Polską zachodzące procesy demograficzne, jest również program „Opieka 75+”. Ma on na celu zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych oraz usług specjalistycznych dla osób samotnych i starszych w wieku 75+, zamieszkałych na terenach małych gmin do 40 tys. mieszkańców.

– Dzięki programowi „Opieka 75+” samotni seniorzy z małych gmin będą mogli skorzystać z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, których bardzo często byli po prostu pozbawieni – mówi minister Elżbieta Rafalska.

5 marca 2018 roku ruszył dodatkowy nabór do programu „Opieka 75+”. Jednocześnie zmieniły się jego zasady. Teraz ze wsparcia mogą skorzystać także większe, bo liczące do 40 tys. mieszkańców gminy, które świadczą usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze samodzielnie.

Informację o zapotrzebowaniu na dofinansowanie w ramach programu „Opieka 75+” gminy mogą składać do urzędów wojewódzkich do 30 marca br. Dzięki rozszerzeniu grupy adresatów programu więcej gmin będzie mogło skorzystać z dofinansowania. Do rozdysponowania wśród samorządów gminnych w ramach dodatkowego naboru jest aż 44,2 mln zł.

Rozwój środowiskowych domów samopomocy

Zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez samorząd gminny lub powiatowy.

W celu wykonania nałożonego zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą samodzielnie prowadzić ośrodki wsparcia bądź zlecić ich prowadzenie innemu podmiotowi w trybie przewidzianym w przepisach ustawy o pomocy społecznej.

Środki na bieżące finansowanie środowiskowych domów samopomocy planowane są w budżetach wojewodów. Wojewoda określa także sposób finansowania i ustala wysokość dotacji dla każdej jednostki. Ponadto kwota dotacji może być zwiększona, nie więcej jednak niż o 20%, w zależności od liczby uczestników oraz zakresu, jakości i rodzaju świadczonych usług.

Od 2016 roku kwota dotacji na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy wzrosła. W myśl znowelizowanych przepisów ustawy o pomocy społecznej ustalono, że poziom dotacji na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy nie może być niższy niż 250% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej. Do końca 2015 roku kwota dotacji była bardzo zróżnicowana. W zależności od województwa kształtowała się na poziomie od 900 do 1100 zł na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy.

– Zwiększenie kwoty dotacji na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy oznacza w praktyce rozwój sieci ŚDS, a także podniesienie jakości usług świadczonych przez te placówki – zauważa szefowa resortu rodziny, pracy i polityki społecznej.

Wraz z nowelizacją ustawy o pomocy społecznej określono okres przejściowy na dochodzenie do wspomnianego wcześniej poziomu 250% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej.

W 2016 i 2017 roku kwota dotacji kształtowała się finansowane na poziomie 200% wspomnianego kryterium, a więc 1268 zł na 1 uczestnika miesięcznie. Od tego roku 2018 wynosi nie mniej niż 230% tego kryterium (czyli 1458,20 zł). W 2019 roku będzie to nie mniej niż 250% kryterium (1585 zł). Co ważne, dotacja dla gminy lub powiatu może być zwiększana nie więcej niż o 20%.

Prowadzenie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym do realizacji gminie lub powiatowi, finansowanym z budżetu państwa. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są środowiskowe domy samopomocy i kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Według stanu na koniec roku 2016 liczba środowiskowych domów samopomocy wynosiła 779 na 28 579 miejsc, z których skorzystało 31 345 uczestników.

71% (550) spośród wszystkich środowiskowych domów samopomocy jest prowadzonych przez gminy lub na jej zlecenie. Pozostałe 29% środowiskowych domów samopomocy (229) prowadzą powiaty lub – na ich zlecenie – inne podmioty. W całej Polsce na zlecenie samorządów organizacje pozarządowe prowadzą 287 środowiskowe domy samopomocy (166 na zlecenie gmin i 117 na zlecenie powiatów).

Ze wstępnych danych wynika, że w 2017 roku ze środków rezerwy celowej przeznaczonej na rozwój sieci środowiskowych domów samopomocy zostały uruchomione: 17 nowych środowiskowych domów samopomocy, 1 filia ŚDS, 432 miejsca w nowych jednostkach, 271 nowych miejsc w domach już istniejących oraz 2 kluby samopomocy na 40 miejsc. Ponadto 2 nowe środowiskowe domy samopomocy na 60 miejsc ogółem zostały uruchomione na początku 2018 roku.

Dodatkowo – w ramach programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” – uruchomiono: 1 środowiskowy dom samopomocy, 4 filie ŚDS, 20 miejsc w nowym ŚDS, 40 miejsc w filiach oraz 11 miejsc w domach już istniejących.

To jednak nie wszystko. Kwota dotacji na 1 uczestnika środowiskowego domu samopomocy może być zwiększona nie więcej niż do 30% w przypadku uczestników z niepełnosprawnościami sprzężonymi lub spektrum autyzmu, którzy posiadają orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności wraz ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. W 2017 roku po raz pierwszy przekazano na ten cel środki w wysokości 9,3 mln zł. Pozwoliło to na zwiększenie dotacji dla 4286 uczestników ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi o 380,40 zł (30% od dotacji 1268 zł) na 1 uczestnika miesięcznie.

Liczba uczestników kwalifikująca się do podwyższonej dotacji w roku 2018 wzrosła o 1 266 osób i wynosi 5 552 osób. Środki na I półrocze przekraczają kwotę 12 mln 658 tys. zł (wzrost o 26,05 % do wys. 380 zł na 1 uczestnika).

Osoby starsze korzystające z usług świadczonych w środowiskowych domach samopomocy to przede wszystkim osoby z chorobami otępiennymi, w tym z chorobą Alzheimera.

Według danych zebranych jednorazowo w roku 2015 roku z usług świadczonych w ośrodkach wsparcia skorzystało 5 350 osób chorujących na choroby otępienne i chorobę Alzheimera. 3 420 z nich było uczestnikami zajęć w środowiskowych domach samopomocy. Z kolei z innych ośrodków wsparcia korzystało 1 930 osób. Warto zauważyć, że 14 środowiskowych domów samopomocy (z liczbą miejsc 457) jest przeznaczonych wyłącznie dla osób z chorobą Alzheimera. W roku 2015 wsparciem środowiskowych domów samopomocy było objętych 771 osób z chorobą Alzheimera, w tym 314 osób w domach wielotypowych.

Dożywianie

W 2017 roku zwiększyło się kryterium dochodowe, uprawniające do korzystania z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, który funkcjonuje w Polsce od 2014 roku. Celem programu jest udzielenie wsparcia osobom doświadczającym najgłębszych form ubóstwa poprzez udostępnienie pomocy żywnościowej w formie paczek lub posiłków. Pomocą w tym zakresie objęte są również osoby starsze.

Pomoc mogą otrzymywać osoby lub rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej i uzyskujące dochód nieprzekraczający:

- 1 268 zł w przypadku osoby samotnie gospodarującej, czyli dochód nieprzekraczający 200% kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej (tj. 634 zł).
- 1 028 zł w przypadku osoby w rodzinie, czyli dochód nieprzekraczający 200% kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej (tj. 514 zł).

Do końca 2016 roku obowiązywało kryterium dochodowe na poziomie 150% kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej, tj. odpowiednio dla osoby samotnie gospodarującej – 951 zł, a dla osoby w rodzinie – 771 zł. **Podwyższenie kryterium do 200% miało na celu rozszerzenie grupy docelowej w szczególności o osoby starsze.**

Dzięki programowi osoby potrzebujące otrzymują artykuły: warzywne i owocowe, skrobiowe, mleczne, mięsne, a także cukier i olej – obecnie łącznie 21 produktów. Mogą także skorzystać z bezpłatnych szkoleń lub warsztatów dotyczących m.in. przygotowywania posiłków, diety oraz zdrowego odżywiania, sprawnego zarządzania budżetem domowym, zapobiegania marnowaniu żywności w celu zwiększenia samodzielności i włączenia społecznego.

W Podprogramie 2016 (sierpień 2016-czerwiec 2017) pomoc otrzymało łącznie 1 323 995 osób najbardziej potrzebujących. Wśród nich było 90 342 osób powyżej 65. roku życia. To 6,8% wszystkich odbiorców.

Dla porównania w Podprogramie 2015 pomoc trafiła do łącznej liczby 1 199 424 osób, w tym do 63 657 osób powyżej 65. roku życia (5,3% odbiorców), natomiast w ramach Podprogramu 2014 pomoc żywnościową otrzymało łącznie 994 199 osób, w tym 60 332 osób powyżej 65. roku życia (6% wszystkich odbiorców końcowych).

Osoby starsze korzystają również z wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020. Strategicznym celem tego programu jest ograniczenie zjawiska niedożywiania dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub osób niepełnosprawnych.

Program jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie wsparcia finansowego gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym, poprawy poziomu życia rodzin o niskich dochodach, poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży, kształtowania właściwych nawyków żywieniowych.

Wysokość kryterium dochodowego, uprawniającego do pomocy, wynosi 951 zł miesięcznie (dla osoby samotnie gospodarującej) lub 771 zł miesięcznie (na osobę w rodzinie).

W ramach programu udziela się wsparcia dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej, uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach wymienionych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w szczególności osobom samotnym, w podeszłym wieku, chorym lub niepełnosprawnym.

Program przewiduje udzielenie pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności, świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Przystąpienie do Programu związane jest z koniecznością podjęcia przez gminy uchwały umożliwiającej dożywianie osób na terenie gminy, spełniających kryterium do 150%.

Program przewiduje udzielenie pomocy w jednej z trzech form:

- bezpłatny lub częściowo odpłatny posiłek (pełny obiad, obiad jednodaniowy lub bułka z ciepłym napojem);
- świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub artykułów żywnościowych;
- świadczenie rzeczowy w postaci artykułów żywnościowych.

W jednej rodzinie lub jednej osobie samotnie gospodarującej mogą zostać udzielone wszystkie trzy formy pomocy, jest to uzależnione od sytuacji potwierdzonej rodzinnym wywiadem środowiskowym.

Ośrodek pomocy społecznej działający w imieniu gminy może zgodnie z art. 25 ust. 1 zlecić realizację Programu i udzielić dotacji lub dofinansowania zadania na jego realizację organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Na realizację programu w 2017 roku przewidziana została kwota 550 mln zł (350 mln zł w budżecie wojewodów i 200 mln zł w rezerwie celowej budżetu państwa). Ogólna kwota środków w całym okresie realizacji programu, czyli do 2020 roku wyniesie 3 850 000 tys. zł. Dodatkowo program jest wspierany środkami własnymi gmin.

Wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014–2020 w liczbach (za okres styczeń-wrzesień 2017):

- koszt programu 444 839 814zł, w tym na wsi 175 743 467 zł;
- środki budżetu państwa – 291 094 130 zł;
- środki własne gmin – 153 745 684 zł;
- liczba objętych pomocą – 1 050 073, w tym:
 - 152 811 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej;
 - 403 811 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej;
 - 508 584 osób dorosłych.

Dane za rok 2016

W okresie styczeń – grudzień 2016 roku ze wsparcia skorzystało 1 519 605 osób, w tym:

- 221 994 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej;
- 550 720 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej;
- 735 592 osób dorosłych.

Łączny koszt programu w 2016 roku wyniósł 759 472 306 zł, w tym 516 497 104 zł stanowiły środki z budżetu państwa, a 242 975 202 zł – środki własne gmin.

Więcej uprawnień dla działaczy opozycji antykomunistycznej

1 sierpnia 2017 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych. **Dzięki zmianom został poszerzony katalog uprawnień przysługujących działaczom opozycji antykomunistycznej i osobom represjonowanym.** W efekcie przyznano im comiesięczne świadczenie w wysokości 402,72 zł. Na tym jednak nie koniec. Nowe przepisy przewidziały też m.in. możliwość objęcia pomocą okresową na okres do 6 miesięcy osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej lub w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych.

Wsparcie dla kombatantów i weteranów wojennych

W wyniku nowelizacji ustawy o pomocy społecznej została wprowadzona możliwość całkowitego lub częściowego zwolnienia członków Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość RP z opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej. Oznacza to realne wsparcie weteranów, którzy z powodu wieku, choroby bądź niepełnosprawności przebywają w domu pomocy społecznej lub ubiegają się o przyjęcie do takiej placówki. Jest to o tyle istotne, że adresatami rządowej pomocy są zasłużone dla Polski osoby, które narażały życie i zdrowie w zbrojnej walce o suwerenność naszego kraju.

Opłata może być zniesiona z urzędu lub na wniosek, w części lub całkowicie. Ostateczna decyzja w tym zakresie należy do samorządów. Aby skorzystać z takiego uprawnienia, wystarczy przedstawić zaświadczenie o uprawnieniach kombatanckich, decyzję o przyznaniu takich uprawnień lub legitymację Członka Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość RP.

PO WER dla seniorów

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest ponadto inicjatorem projektu „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki”, realizowanego w ramach Programu PO WER 2.8. Celem głównym projektu jest profesjonalizacja opieki nad osobami starszymi o różnym stopniu niesamodzielności w miejscu ich zamieszkania.

Realizacja projektu przyczyni się do skuteczniejszej interwencji, większej efektywności, spójności i skoordynowania rozwiązań dzięki:

- opracowaniu standardów kształcenia w usługach asystenckich i opiekuńczych, świadczonych na rzecz osób starszych o różnym stopniu niesamodzielności;
- wypracowaniu standardów usług asystenckich, opiekuńczych i teleopieki;
- wypracowaniu jednolitego systemu oceny niesamodzielności przez stworzenie jednolitej definicji osoby niesamodzielnej oraz stopni niesamodzielności;
- możliwości porównywania rezultatów prowadzonych działań opiekuńczych i asystenckich między gminami, w których przeprowadzono pilotaż, a innymi gminami;
- możliwości oceny usług świadczonych w gminach, jak również możliwości długoterminowego planowania form wsparcia dla osób starszych o różnym stopniu niesamodzielności.

Polityka senioralna jako zadanie priorytetowe

Polityka senioralna obejmuje szerokie spektrum działań. Obejmuje ono m.in.: poprawę warunków materialnych osób starszych dzięki wzrostowi świadczeń emerytalnych i rentowych, aktywizację społeczną, zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, rozwój sieci środowiskowych domów samopomocy czy pomoc zasłużonym dla Polski osobom, które narażały życie i zdrowie w zbrojnej walce o jej suwerenność.

Jak już wspomniano, aktywizacji społecznej osób starszych służą programy „Senior+” i ASOS. W związku z rozstrzygnięciem konkursu ogłoszonego w ramach pierwszego z nich zaprezentujemy poniżej w liczbach, jak udzielone jednostkom samorządu terytorialnego wsparcie przełoży się na rozwój sieci domów i klubów „Senior+”.

SENIOR + 2018

214 nowych placówek
w tym **78** Domów i **136** Klubów Senior+

5 387
nowych miejsc dla seniorów

35,5 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzymają **224** już istniejące placówki, zapewniające **5 756** miejsc. To prawie **14,9 mln zł** wsparcia.

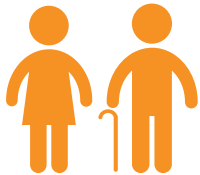
 SENIOR +

woj. dolnośląskie

17 nowych placówek
w tym **7** Domów i **10** Klubów Senior+

Oleśnica, Wołów, Kłodzko, Jelenia Góra, Bolesławiec, Wałbrzych, Legnickie Pole, Gromadka, Niechlów, Milicz, Grębocice, Piława Górna, Powiat Wrocławski, Szczawno-Zdrój, Gaworzycy

470
nowych miejsc dla seniorów

3 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **14** już istniejących placówek, zapewniających **470** miejsc. To prawie **1,38 mln zł** wsparcia.

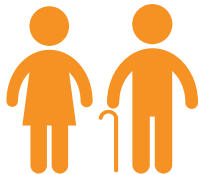
 SENIOR +

woj. kujawsko-pomorskie

13 nowych placówek
w tym **4** Domy i **9** Klubów Senior+

Bobrowniki, Lubień Kujawski, Tuchola, Nakło nad Notecią, Lubicz, Bydgoszcz, Więcbork, Łasin, Lubraniec, Dragacz, Raciążek, Nieszawa

260
nowych miejsc dla seniorów

1,54 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **8** już istniejących placówek, zapewniających **339** miejsc. To **432,2 tys. zł** wsparcia.

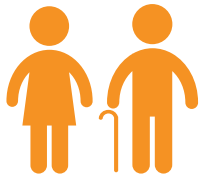

 SENIOR +
woj. lubelskie

7 nowych placówek
w tym **4** Domy i **3** Kluby Senior+

Biłgoraj, Chełm, Sawin, Powiat Zamojski, Kraśnik, Międzyrzec Podlaski, Wierzbica

177
nowych miejsc dla seniorów

1,06 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **10** już istniejących placówek,
zapewniających **192** miejsca. To **447 tys. zł** wsparcia.

SENIOR + woj. lubuskie

8 nowych placówek
w tym **5** Domów i **3** Kluby Senior+

Gorzów Wielkopolski, Międzyrzecz, Powiat Słubicki, Szlichtynowa, Kłodawa, Szprotawa, Żagań, Nowogród Bobrzański

202
nowych miejsc dla seniorów

1,4 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **8** już istniejących placówek,
zapewniających **230** miejsc. To **573,2 tys. zł** wsparcia.

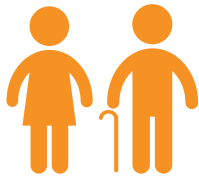

SENIOR + woj. łódzkie

9 nowych placówek
w tym **4** Domy i **5** Klubów Senior+

Błaszki, Powiat Sieradzki, Rawa Mazowiecka, Drzewica, Zapolice, Kocierzew Południowy, Przedbórz, Witonia, Pajęczno

200
nowych miejsc dla seniorów

1,45 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **10** już istniejących placówek, zapewniających **242** miejsca. To **690,6 tys. zł** wsparcia.

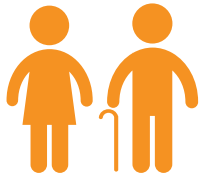
 SENIOR +

woj. małopolskie

21 nowych placówek
w tym **5** Domów i **16** Klubów Senior+

Tarnów, Klucze, Olkusz, Korzenna, Dębno, Babice, Wieprz, Skrzyszów, Zabierzów, Łącko, Sułoszowa, Trzyciąż, Bolesław, Świątniki Górne, Radgoszcz, Mogilany, Nowe Brzesko, Raclawice, Lanckorona, Szerzyny, Nowy Targ

595

nowych miejsc dla seniorów

3,13 mln zł

wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **18** już istniejących placówek, zapewniających **419** miejsc. To prawie **990 tys. zł** wsparcia.

 SENIOR +

woj. mazowieckie

35 nowych placówek
w tym **12** Domów i **23** Kluby Senior+

Czerwin, Łosice, Odrzywół, Ostrołęka, Milanówek, Pruszkowski, Załuski, Mała Wieś, Otwocki, Mława, Powiat Przysuski, Siedlce, Ciechanów, Jasieniec, Warka, Legionowo, Siennica, Drobin, Tłuszcz, Pułtusk, Płońsk, Jastrzębia, Zielonka, Miasto st. Warszawa/Wawer, Opinogóra Górna, Przasnysz, Lesznów, Wodzyń, Brok, Pilawa, Kowala, Wyśmierzyce, Iłża, Grudusk, Piaseczno

924
nowych miejsc dla seniorów

5,54 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzymają **23** już istniejące placówki, zapewniające **497** miejsc. To ponad **1,53 mln zł** wsparcia.

 SENIOR +
woj. opolskie

6
nowych placówek

Kietrz, Prudnik, Nysa, Reńska Wieś, Komprachcice, Dąbrowa

160
nowych miejsc dla seniorów

800 tys. zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **5** już istniejących placówek, zapewniających **106** miejsc. To prawie **248,6 tys. zł** wsparcia.

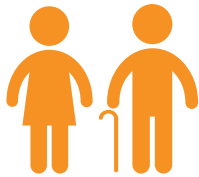
 SENIOR +

woj. podkarpackie

15 nowych placówek
w tym **10** Domów i **5** Klubów Senior+

Narol, Cieszanów, Wiązownica, Kołaczyce, Radomyśl nad Sanem, Raniżów, Kańczuga, Besko, Dębica, Hyżne, Kamień, Jaśliska, Jarosław, Sanok, Padew Narodowa

295
nowych miejsc dla seniorów

3,53 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **19** już istniejących placówek, zapewniających **446** miejsc. To prawie **1,17 mln zł** wsparcia.

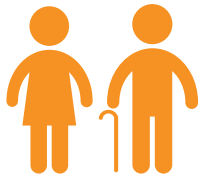

 SENIOR +
woj. podlaskie

7
nowych placówek

Łomża, Hajnówka, Czyżew, Grodzisk, Sejny, Radziłów, Siemiatycze

140
nowych miejsc dla seniorów

960 tys. zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **8** już istniejących placówek,
zapewniających **200** miejsc. To **514,5 tys. zł** wsparcia.

 SENIOR +
woj. pomorskie

13 nowych placówek
w tym **4** Domy i **9** Klubów Senior+

Starogard Gdański, Ryjewo, Kościerzyna, Stara Kiszewa, Chmielno, Gdynia, Pelplin,
Nowy Dwór Gdański, Linia, Wicko, Mikołajki Pomorskie, Sadlinki, Kolbudy

290
nowych miejsc dla seniorów

2,06 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **16** już istniejących placówek,
zapewniających **335** miejsc. To prawie **815 tys. zł** wsparcia.

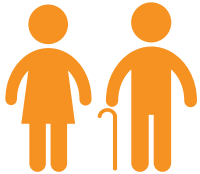

SENIOR + woj. śląskie

20 nowych placówek
w tym **9** Domów i **11** Klubów Senior+

Knurów, Powiat Kłobucki, Mysłowice, Chorzów, Bielsko-Biała, Mikołów, Pyskowice, Gliwice, Toszek, Wodzisław Śląski, Siemianowice Śląskie, Rybnik, Orzesze, Jastrzębie Zdrój, Węgierska Górka, Tychy, Wyry, Koniecpol, Wiśła, Tworóg

512
nowych miejsc dla seniorów

3,75 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **24** już istniejących placówek, zapewniających **758** miejsc. To prawie **2,05 mln zł** wsparcia.

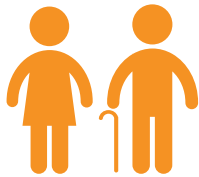
 SENIOR +

woj. świętokrzyskie

11 nowych placówek
w tym **1** Dom i **10** Klubów Senior+

Ożarów, Skarżysko-Kamienna, Bodzechów, Kielce, Mirzec, Czarnocin, Starachowice, Słupia (Jędrzejowska), Bejsce, Piekoszów

266
nowych miejsc dla seniorów

1,22 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **12** już istniejących placówek,
zapewniających **245** miejsc. To **713,8 tys. zł** wsparcia.

SENIOR + woj. warmińsko-mazurskie

9 nowych placówek
w tym **2** Domy i **7** Klubów Senior+

Olsztynek, Rybno, Banie Mazurskie, Iława, Kozłowo, Lubawa, Mrągowo, Rybno, Sorkwity

177

nowych miejsc dla seniorów

1,38 mln zł

wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **11** już istniejących placówek,
zapewniających **306** miejsc. To **851 tys. zł** wsparcia.

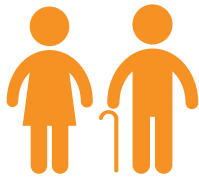
 SENIOR +

woj. wielkopolskie

12 nowych placówek
w tym **9** Domów i **3** Kluby Senior+

Perzów, Sieraków, Krotoszyn, Oborniki, Sieroszewice, Chocz, Siedlec, Gostyń, Żelazków, Śrem, Kołaczkowo, Koźminek

349
nowych miejsc dla seniorów

3,04 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **24** już istniejących placówek, zapewniających **645** miejsc. To prawie **1,52 mln zł** wsparcia.

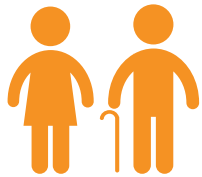

SENIOR + woj. zachodniopomorskie

11 nowych placówek
w tym **2** Domy i **9** Klubów Senior+

Powiat Koszaliński, Będzino, Sianów, Borne Sulinowo, Stargard, Kołobrzeg, Drawno,
Biały Bór, Goleniów, Będzino, Dobra

370
nowych miejsc dla seniorów

1,61 mln zł
wsparcia na tworzenie miejsc aktywnego
uczestnictwa seniorów w życiu społecznym

Dofinansowanie otrzyma **14** już istniejących placówek,
zapewniających **326** miejsc. To **945 tys. zł** wsparcia.

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej